

регулююча інститут адміністративної відповідальності. Визначаються недоліки правового регулювання адміністративної відповідальності. Аналізується сучасний стан національного законодавства по питанням вивченого поняття.

Ключевые слова: адміністративна відповідальність, нормативна конструкція, правове регулювання, адміністративне правопорушення, адміністративне стягнення.

R. Kostyunin, I. Dmytruk. Features of the regulatory structure of administrative liability. – Article.

Summary. The article analyzes the features of the normative structure of administrative liability. The definition of “normative construction” is investigated. Among other things, the main legal framework governing the institution of administrative liability is highlighted. The shortcomings of the legal regulation of administrative liability are identified. The current state of national legislation on the issues of the studied concept is analyzed.

Key words: administrative liability, normative construction, legal regulation, administrative offense, administrative penalty.

УДК 343.1

О. В. Сівак

асистент кафедри юриспруденції
Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна

ЛІС ЯК ОБ’ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРИРОДИ

Анотація. У статті досліджуються питання правової охорони лісу як об’єкта природи. Розглянуто різні підходи до визначення поняття «ліс» як об’єкта правового регулювання, надано авторські пропозиції щодо внесення змін у чинне законодавство.

Ключові слова: ліс, лісові ресурси, охорона лісів, захист лісів, лісовий фонд, лісове законодавство.

Актуальність теми дослідження обґрунтовується реальною потребою підвищення ефективності охорони лісів в Україні, значенням лісу як природного об’єкта в економіці країни, особливою його роллю для українського менталітету і культури, а також іншими соціальними, економічними, екологічними факторами. Останнім часом почастішали випадки хижацького використання лісових ресурсів.

Тривалий час законодавство про ліси було орієнтоване на інтенсивне використання лісових ресурсів, не приділяючи належної уваги основному принципу – пріоритету охорони природних об’єктів перед їх використанням. Відсутність належної уваги на державному рівні до проблем охорони лісу призвела до того, що екологічний потенціал лісів України за всю історію їх експлуатації в якісному відношенні виявився ґрунтовно підірваним. Поряд з хижацьким знищенням лісу недосконалість законодавчої бази та відсутність чіткої державної спрямованості на охорону лісів призвели до збільшення випадків порушення лісового законодавства. За минулий рік в Україні офіційно задокументували 4200 незаконних вирубок лісів, обсяг яких склав 54,3 тисячі кубічних метрів. Як повідомляють у Державному агентстві лісових ресурсів України, сума заподіяної шкоди оцінюється у 444,1 мільйона гривень.

Найбільші обсяги незаконних рубок були виявлені в лісах Рівненської області (2152 куб. м), Херсонської (1693 куб. м), Житомирської (1168 куб. м), Закарпатської (1142 куб. м), Львівської (1090 куб. м), Харківської (1080 куб. м), Чернігівської (838 куб. м), Івано-Франківської (759 куб. м), Дніпропетровської (758 куб. м), Волинської (679 куб. м).

Так, у Чернівецькій області ДБР виявило незаконні рубки заповідного фонду на 3,3 млн гривень. Загалом на території заповідника місцевого значення «Зубровиця» вирубали 1,8 га лісу.

Трапляються випадки, коли працівники державної лісової охорони не виконують належним чином свої обов’язки, а окремі з них навіть сприяють скоєнню незаконних рубок. З початку року до дисциплінарної відповідальності притягнуто 467 працівників державної лісової охорони, звільнено із займаних

посад 64 особи, проти 9 осіб розпочато кримінальні провадження. Зазначені факти зумовлюють необхідність прийняття нових правових, організаційних та інших заходів з охорони лісів.

Мета статті – розгляд питання про лісові ресурси як об'єкти екологічних відносин та виявлення формально-правових проблем охорони лісів (проблем правової охорони лісів) і пошук шляхів їх вирішення.

Теоретичною базою дослідження є праці провідних представників науки, які займалися проблемами правової охорони лісів і відповідальності за порушення лісового законодавства. Зокрема, ідеться про праці Г.А. Гарварт, О.П. Чопик, С.М. Шершуна та ін.

Питання про об'єкт лісу в юридичній літературі висвітлюється вкрай рідко. В опублікованих роботах цій проблемі не приділяється достатньо уваги, попри її актуальність.

Для визначення об'єкта правової охорони лісу необхідно з'ясувати саму суть поняття «ліс». У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2] були визначені об'єкти охорони, включаючи ліс та іншу рослинність. Такі об'єкти підлягають охороні як природні екологічні системи, природні ландшафти і природні компоненти, що не піддаються антропогенному впливу. На відміну від Лісового кодексу УРСР, чинний Лісовий кодекс України 2006 р. містить визначення поняття «ліс». Так, у ст. 1 Лісового кодексу України (далі – ЛК України) є широке визначення цього поняття: «Ліс – тип природного комплексу, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище» [1]. Зазначимо, що в наведеному визначенні ліс визнано природним комплексом, що фактично прирівнюється до природного ресурсу.

Серед учених існують різні підходи до визначення поняття «ліс». Як зазначає О.П. Чопик, юридичне поняття «ліс» охоплює ґрунти як складову частину цього природного комплексу, не виокремлюючи при цьому земель [4, с. 228]. Насправді ж ґрунти мають спільний режим із землею, їх використання, охорона та відтворення регламентуються земельним законодавством. З метою подолання зазначеної колізії законодавець запровадив до Лісового кодексу поняття «землі лісогосподарського призначення». Відповідно до ст. 5 Лісового кодексу України до цієї категорії земель належать землі, на яких розташовані лісові ділянки, а також нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства [1].

Враховуючи ту обставину, що земля є невід'ємною складовою частиною лісу, у визначенні поняття «ліс» доцільно замінити слово «ґрунт» словом «земля».

Г.А. Гарварт пропонує таке визначення: «Ліс – це сукупність деревно-рослинних організмів, які ростуть на землі, як природного, так і штучного походження, що мають зімкнені крони і досягли відповідно до біологічних характеристик порід дерев певного віку та висоти, з трав'яною і чагарниковою рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами, які взаємопов'язані та впливають один на одного і на навколишнє природне середовище» [3, с. 147]. На нашу думку, таке визначення має бути зафіксоване у чинному ЛК України, що дозволить надати однозначну оцінку змісту цієї важливої правової категорії.

Вважаємо, що ліс є складним природним комплексом, який охоплює інші об'єкти навколишнього середовища – землю, рослинність, надра, тваринний світ. Кожен з них є окремим об'єктом правового регулювання, проте якраз їх комплексне поєднання утворює такий об'єкт, як ліс.

У період становлення і розвитку ринкових відносин в Україні багато об'єктів природи залучається до цивільного обігу, набуваючи інших форм товарного виробництва. Однією з основних рис природного об'єкта, необхідною для дослідження поняття «ліс», є поділ на дві економічні категорії – природні об'єкти і товарно-матеріальні цінності, регульовані цивільно-правовими нормами. У процесі трудової діяльності людина відокремлює від природного середовища частину матерії, яка змінює свої форми, перетворюючись на предмети споживання (промислову та іншу сировину). Іншими словами, в умовах ринку ці предмети набувають вартісного значення.

Ліс виступає в різних аспектах: по-перше, як природний об'єкт, що має екологічне значення; по-друге, як природний ресурс, який використовується і охороняється в Україні як основа життя і діяльності людини; по-третє, як об'єкт права власності та інших прав.

Особливість правового режиму лісів полягає в тому, що перероблена сировина з лісу може належати на праві власності не тільки державі, а й юридичним і фізичним особам, які здійснюють господарську діяльність.

Отримані виробничі предмети з лісів виступають як об'єкти цивільних правовідносин, і тут поняття «ліс» як таке відсутнє.

Однак не всі лісові ділянки можуть бути використані як товарні й матеріальні цінності. Наприклад, заповідні лісові території та інші особливо охоронювані об'єкти природи не можуть бути предметами відносин приватної власності, регульованої цивільно-правовими нормами. Такі ліси вилучаються з товарного обігу.

Таким чином, використання й охорона лісів безпосередньо залежить від форм власності на ліси і рослинний світ і відіграє важливу роль у збереженні і примноженні природних ресурсів.

Однак, як було зазначено, чинне лісове, земельне та цивільне законодавство закріплює право власності громадян і юридичних осіб на здобуті і перероблені лісові ресурси, які використовуються в інтересах зазначених осіб. Усі правомочності, такі як право володіння, користування і розпорядження, реалізуються власником на свій розсуд.

Таким чином, об'єкт правової охорони лісів – це не просто ліс, а ті лісові ділянки, щодо яких встановлено правову регламентацію, в силу чого вони стають об'єктами лісових відносин. Як правило, ці відносини спрямовані на регулювання лісового фонду – деревно-чагарникової рослинності, що виростає на землях лісових ділянок, а також заповідників, лісопаркових зон міст та інших територій, що відносяться до поняття «ліс».

Предметом правової охорони лісів як об'єктів природи є охоронні відносини, що регулюються лісовим законодавством.

Отже, формулюючи поняття об'єкта охорони лісів, слід зазначити, що це сукупність земель, покритих деревною, чагарниковою і трав'янистою рослинністю, заселених тваринами, мікроорганізмами та іншими компонентами навколишнього середовища, біологічно взаємопов'язаними і такими, які впливають одне на одного в своєму розвитку.

Перехід до природо- і ресурсозберігаючих технологій у лісовому комплексі є єдиним шляхом, який може забезпечити як потреби економіки, так і вимоги охорони природи. На це повинні бути спрямовані всі заходи щодо зміни системи лісокористування, збереження та відтворення лісових ресурсів.

Підводячи підсумок своєї роботи, нам би хотілося відзначити, що для здійснення ефективної охорони лісів нині необхідно виконати комплекс заходів щодо удосконалення лісового законодавства на сучасному етапі. Зокрема, нагальними є такі дії: прийняття нового Лісового кодексу та приведення у відповідність з ним інших нормативних актів, проаналізованих нами в роботі; завершення реформування системи управління лісовим фондом; вирішення проблем фінансування заходів з охорони лісів та інших заходів, що підвищують ефективність правової охорони лісів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лісовий кодекс України : Закон України від 8 лютого 2006 р. № 3404-IV (редакція від 24.10.2019). URL: www.rada.gov.ua.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII (редакція від 17.03.2021). URL: www.rada.gov.ua.
3. Гарварт Г.А. Проблема визначення поняття «ліс» як об'єкта правового регулювання. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право»*. 2012. Вип. 173 (3). С. 142–148.
4. Чопик О.П. Поняття лісу як об'єкта правового регулювання. *Вісник Львівського ун-ту*. 2010. Вип. 50. С. 224–229.
5. Шершун С. Поняття лісу та інших основних категорій лісового законодавства. *Право України*. 2004. № 7. С. 65–69.

О. В. Сивак. Лес как объект правовой охраны природы. – Статья.

Аннотация. В статье исследуются вопросы правовой охраны леса как объекта природы. Рассмотрены различные подходы к определению понятия «лес» как объекта правового регулирования, представлены авторские предложения по внесению изменений в действующее законодательство.

Ключевые слова: лес, лесные ресурсы, охрана лесов, защита лесов, лесной фонд, лесное законодательство.

O. Sivak. Forest as an object of legal protection of nature. – Article.

Summary. The article examines the issues of legal protection of the forest as an object of nature. Different approaches to the definition of “forest” as an object of legal regulation are considered, the author’s proposals for amendments to existing legislation are provided.

Key words: forest, forest resources, forest protection, forest protection, forest fund, forest legislation.